

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ПРОЦЕСІ
НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ» ДЛЯ
ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
081 ПРАВО**

Цілі практичних занять з дисципліни «Верховенство права в процесі нормотворчої діяльності та правозастосування»:

1. Допомогти здобувачам закріпити одержані теоретичні знання, перевірити якість засвоєння відповідних тем курсу на основі самостійної роботи з матеріалами лекцій, основною та додатковою літературою, нормативно-правовими актами, судовою практикою та іншими джерелами, а також виявити їхні аналітичні та творчі здібності.

Особлива вимога висувається щодо усвідомленого та ґрунтовного засвоєння концепції верховенства права, її розвитку, місця в правовій системі України та впливу на нормотворчу діяльність і правозастосування; формування системного розуміння елементів верховенства права, механізмів його забезпечення в різних сферах правового регулювання. Необхідною передумовою задоволення зазначеної вимоги є систематичне виконання завдань, які подаються до кожного практичного заняття.

Для ґрунтовного засвоєння навчального матеріалу не можна обмежуватися лише конспектуванням підручників, статей, монографій з тим, щоб потім на занятті просто переказати або зачитати текст конспекту. Такий спосіб підготовки виключає творчий підхід здобувача до навчального матеріалу, істотно обмежує коло пізнавальних джерел та глибину аналізу проблематики.

Найбільш ефективно, високоякісне засвоєння навчального матеріалу забезпечується вдумливим вивченням, аналізом, порівнянням і узагальненням усіх джерел, рекомендованих до практичного заняття.

Проводити таке вивчення доцільно у такій послідовності:

- конспект лекцій;
- основна література (підручники, навчальні посібники);
- нормативно-правові акти;
- судова практика (рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду, Європейського суду з прав людини);
- додаткова література (монографії, наукові статті);
- інші матеріали.

На основі систематизації й узагальнення всього вивченого матеріалу потрібно самостійно підготувати відповіді на кожне питання плану практичного заняття, а також вирішити передбачені планом заняття тестові та практичні завдання, кейси.

Індивідуальний спосіб підготовки (написання повного тексту відповіді, складання розгорнутого чи стислого плану відповіді, формулювання тез відповіді тощо) обирається кожним здобувачем самостійно.

Усі джерела потрібно вивчати крізь призму питань плану практичного заняття. Здобувач має навчитись знаходити та відбирати з різноманітних джерел таку інформацію, котра стосується саме цих запитань, і систематизувати її відповідно до кожного з них. Необхідно активно використовувати юридичні словники, енциклопедії та інші довідкові видання для з'ясування змісту всіх незрозумілих термінів, які зустрічаються у джерелах, оскільки незрозумілий термін створює перешкоди для повноцінного засвоєння матеріалу.

Частина матеріалів для підготовки до кожного практичного заняття знаходиться на кафедрі цивільного права Запорізького національного університету та в електронному репозитарії університету.

У кінцевому підсумку активна робота з навчальною та науковою літературою повинна сформувати у здобувача вміння самостійно аналізувати прочитане. Це вміння має проявитися:

- у чіткому розумінні основних понять та категорій курсу;

- у визначенні ступеня аргументованості тієї чи іншої наукової позиції, концепції, теорії;
- у здатності відокремити основні положення джерела від другорядних;
- у здібності критично поставитися до змісту джерела та визначити власне ставлення до викладених у ньому думок, дати їм оцінку, характеристику.

Необхідно мати на увазі, що формулювання теоретичних питань практичного заняття часто не дублюють назви розділів, параграфів того чи іншого підручника (посібника). Тому лише активне осмислення всіх рекомендованих джерел дозволить підготувати повну, глибоку відповідь на ці питання, зібрати всі потрібні матеріали, судову практику й інші приклади, що обґрунтовують викладені у відповіді тези та положення.

Часто здобувачі зустрічаються з ситуацією, коли щодо однієї й тієї самої проблеми різні вчені дотримуються неоднакових поглядів. У такому випадку слід навести основні наукові позиції і мотивовано приєднатися до однієї з них або аргументовано висловити власну думку.

Основна частина відповіді на питання практичного заняття повинна бути викладена самостійно, своїми словами. Зачитувати дозволяється лише цитати з наукової літератури, нормативно-правових актів та судової практики. Знижує якість відповіді бідність мови, неправильне вживання юридичних термінів, неграмотна чи нелогічна побудова речень, висловів.

2. Розвинути аналітичне правове мислення здобувачів: навчити їх володіти методикою самостійного опрацювання програмного матеріалу, правової доктрини, законодавства та судової практики. Саме виробленню вміння здобувача самостійно аналізувати правові явища, правотворчі та правозастосовні процеси крізь призму верховенства права, розвитку його творчого підходу до їх вивчення, формуванню навичок критичного юридичного мислення покликані сприяти обов'язкові для виконання практичні завдання, тестові завдання, кейси та доповіді, передбачені до кожного практичного заняття.

Вважається недостатньо продуктивним те заняття, що звелось лише до звичайного повторення, відтворення матеріалу, викладеного у лекції або одному з підручників. На практичному занятті здобувач повинен мислити аналітично та критично, у цьому вбачається основне навчально-методичне призначення і найбільша дидактична цінність практичного заняття. Тільки у разі, якщо після заняття здобувачі мають ширші та глибші знання, ніж на його початку, воно повністю виправдовує себе як форма навчання. Впродовж заняття здобувачам варто занотовувати все нове, що довелося почути, доповнювати й уточнювати свої записи.

3. Виробити у здобувачів вміння грамотно, логічно, переконливо формулювати й відстоювати під час публічного виступу свої думки про основні положення верховенства права та їх практичне застосування; сформувати здатність впевнено виступати перед аудиторією, не «прив'язуючи» себе до письмового тексту.

Протягом заняття здобувачам слід активно брати участь у дискусіях, створенні та розв'язанні проблемно-пізнавальних ситуацій, котрі спонукають чітко, зрозуміло формулювати свою позицію, аргументувати її, ставити запитання доповідачам, оцінювати відповіді інших учасників дискусії. Навички ведення правової полеміки, володіння професійною юридичною мовою, що формуються якраз під час практичних занять, є невід'ємною складовою професійних компетентностей сучасного правника.

Реальною підставою для виникнення на практичному занятті дискусії є різноманітність наукових підходів до розуміння верховенства права, різні концепції та моделі його реалізації в нормотворчому процесі та правозастосуванні, відмінності в оцінці рішень судів тощо. Проте слід пам'ятати, що необхідною передумовою творчого обговорення питань практичного заняття є ґрунтовне засвоєння всіх рекомендованих джерел, міцні знання конкретного матеріалу теми.

Особливості підготовки до різних видів робіт на практичних заняттях

Підготовка до відповідей на теоретичні питання

При підготовці до відповідей на теоретичні питання здобувачеві необхідно:

- опрацювати рекомендовану основну та додаткову літературу;
- структурувати матеріал, виділивши головні ідеї, концепції, підходи;
- підготувати план відповіді, що відображає логіку розкриття питання;
- сформулювати власну позицію щодо дискусійних аспектів проблеми;
- підготувати приклади з практики, що ілюструють теоретичні положення.

Підготовка до вирішення тестових завдань

Для успішного виконання тестових завдань здобувачеві рекомендується:

- уважно ознайомитися з типами тестових завдань (з одним правильним варіантом, з кількома правильними варіантами, на встановлення відповідності тощо);
- вивчити основні поняття та категорії теми;
- опрацювати нормативно-правові акти, що регулюють відповідні правовідносини;
- приділити увагу спірним, неоднозначним аспектам теми, які часто стають предметом тестування.

Підготовка до вирішення практичних завдань та кейсів

При підготовці до вирішення практичних завдань та кейсів здобувачеві необхідно:

- вивчити відповідний теоретичний матеріал;
- проаналізувати нормативно-правову базу з відповідної теми;
- ознайомитися з актуальною судовою практикою (рішеннями Конституційного Суду України, Верховного Суду, Європейського суду з прав людини);

- опрацювати методику вирішення юридичних казусів;
- підготувати алгоритм вирішення практичних ситуацій за схемою:
факти → правові проблеми → правові норми → аналіз → висновки.

Підготовка доповідей та презентацій

Для підготовки якісної доповіді та презентації здобувачеві рекомендується:

- обрати актуальну тему відповідно до плану практичного заняття;
- зібрати та проаналізувати релевантні джерела (наукову літературу, нормативно-правові акти, судову практику);
- структурувати матеріал (вступ, основна частина, висновки);
- підготувати тези доповіді;
- створити презентацію, яка наочно ілюструє ключові положення доповіді;
- підготуватися до можливих запитань аудиторії та дискусії.

Форми та методи перевірки рівня досягнення цілей практичних занять

Рівень досягнення цілей практичних занять перевіряється шляхом:

- заслуховування й оцінки змісту та форми виступів здобувачів з питань плану заняття (за викликом викладача чи, з його дозволу, за бажанням здобувача);
- заслуховування й обговорення запитань, що ставляться самими здобувачами впродовж заняття;
- оцінки активності та якості участі в дискусіях;
- перевірки результатів виконання тестових завдань;
- розв'язання практичних завдань та кейсів на основі обговорення запропонованих здобувачами відповідних рішень;
- оцінки якості та змісту доповідей і презентацій;
- систематичної перевірки письмово виконаних обов'язкових завдань;
- проведення загальних або індивідуальних письмових аудиторних і позааудиторних контрольних робіт, колоквиумів (усних співбесід), тестування.

Раціональна система підготовки до практичного заняття

Найбільш раціональною системою підготовки до практичного заняття є система, яка включає в себе такі елементи:

- своєчасне ознайомлення з темою заняття і питаннями плану;
- встановлення зв'язку даної теми з відповідними розділами програми курсу;
- перегляд власного конспекту лекцій;
- опрацювання основної і додаткової літератури, що рекомендується до теми заняття;
- вивчення відповідних нормативно-правових актів;
- аналіз актуальної судової практики;
- безпосередня підготовка до виступу на занятті (складання плану, тез, конспекту виступу);
- підготовка до виконання практичних завдань, тестів, кейсів;
- запис незрозумілих питань, які слід з'ясувати на консультації чи під час заняття;
- самоперевірка готовності до практичного заняття, що включає перевірку засвоєння основних понять і категорій, які вказані до кожного заняття.

Методичні рекомендації щодо роботи з джерелами

План виступу на практичному занятті являє собою структуроване розкриття питання. Він не повинен механічно повторювати зміст опрацьованих джерел. Здобувач має навчитись самостійно виділяти проблеми, питання, називати і розташовувати їх у логічній послідовності.

Тези – це не простий перелік проблем, а коротко сформульовані ключові положення з відповідного питання без детального викладу доказів, принципів, міркувань.

Конспект – це стислий самостійний виклад основних думок автора в їх логічній послідовності з наведенням найважливіших положень. Зміст конспектування полягає в поділі книги чи окремих глав, параграфів на частини

і їх короткий виклад у стислому вигляді своїми словами. Писати треба зрозуміло, чітко, послідовно. Основні ідеї, висновки доцільно виділяти, підкреслюючи їх.

У процесі вивчення курсу кожен здобувач має підготувати доповідь з презентацією на одну з тем курсу, брати участь в обговоренні доповідей інших здобувачів. Розпочинаючи вивчення курсу, здобувач обирає тему доповіді, погоджує її з викладачем, одержує детальні рекомендації щодо добору та вивчення джерел, структури та оформлення презентації.

Матеріали, зібрані здобувачами у процесі підготовки до практичних занять, безперечно знадобляться при вивченні інших предметів, спеціальних юридичних дисциплін, а також у майбутній професійній діяльності.

Хоча викладені тут методичні вказівки не є універсальними, вони покликані спрямувати зусилля старанного здобувача на вироблення власної, найбільш прийнятної для нього методики ефективної підготовки до занять з метою ґрунтовного засвоєння знань з дисципліни «Верховенство права в процесі нормотворчої діяльності та правозастосування» та формування відповідних професійних компетентностей.